

Udflyttergaardene i Hjortlund

Ved Udskiftningen skete det jævnlige, at nogle af Bymændene maatte flytte deres Gaarde fra den gamle Landsbys tætte Klynge ud paa Marken, for at undgaa lang Transport fra deres tildelte Jord, og desuden blev det lettere at tildele de tilbageblevne velbeliggende Jordlodder. Fandtes der Gaarde, hvis Bygninger var saa simple, at de trængte til Fornyelse, var det gerne dem, der blev udset til at flyttes. Et andet Forhold kunde ogsaa indtræffe og gøre sig gældende, nemlig det Tilfælde, at en Gaard brændte ved den Tid, Udskiftningen skulde foregaa. Saa blev en saadan Gaard naturligvis anvist dertil.

Det sidste var Tilfældet i Hjortlund, hvor ikke mindre end 4 Gaarde nedbrændte, mens Udskiftningen stod paa.

I Hjortlund By, der ligger lige syd for Kongeaaen og ca. en Mil nord til øst for Ribe, brændte der Natten mellem den 20. og 21. April 1785 4 Gaarde, hvoraf den ene var en Riberhus Gaard, de andre 3 var Haderslevhus Gaarde. Til Forklaring derpaa skal kort nævnes, at Kongeaaen dengang var Skel mellem Hertugdømmet og Kongeriget. Men i Sognene omkring Ribe laa der adskilligt kongerisk Gods blandt den hertugelige Ejendom. Hvis en Mand skulde betale sine Skatter og Afgifter i Ribe, kunde det være, at Naboen skulde betale sine i Haderslev, og Retssager maatte ofte for begge Ting, hvilket ogsaa disse Brande maatte.

Riberhus Birks Justitsprotokol 1776-98 har Onsdag den 26. Maj 1785 faaet indført følgende: „For Retten mødte Mads Christensen af Vester Hjortlund By i Hjortlund Sogn, Fæster af en Halvgaard, staa-

ende for Hartkorn 4 Td. 1 Fdk. 1/2 Alb., som androg, et bemeldte hans paaboende og ifæstehavende halve Gaards hele Bygninger, bestaaende af 25 Fag Sals og Stald med Ladehus, hvoraf de 7 Fag i Salshuset var indrettet til Vaaningshus med Loftskud, Vinduer og Døre, altsammen for nogle Aar siden af nye opbyggt og i forsvarlig Stand, med alt hans Indbo og hele Besætning af 4 Heste, 5 Køer, 2 Ungkreaturer, 1 Kalv, 1 gammelt Svin og 2 Grise tilligemed Plov, Harver samt nogle af hans Vognsredskaber ved en ulykkelig Ildvaade Natten mellem 20. og 21. April sidst afvigte Maaned, imens han og alle hans Husfolk laa i deres bedste Søvn, blev antændt og derefter ganske afbrændt og lagt i Aske, saavel som alt det Korn, han havde i Forraad til Foraarssæd og Husholdnings Fornødenhed indtil ny Indavling, og da Ilden saaledes som meldt antændtes, imeden han med sine laa i deres Søvn, fik de aldeles intet reddet uden 14 Stk. Faar og 3 gamle Vogne uden Redskaber, en Kiste med noget Klæder i og et Skrin ogsaa med Klæder i, men næppe saa mange gamle Klæder, at han og Hustru med 5 smaa uopdragne Børn derudi kunde skjule sig, da de i største Hast og Elendighed maatte flygte for Ilden.

Mads Christensen forklarede nu, at han ikke vidste Aarsagen til denne ulykkelige Ildebrand, eller hvoraf denne havde sin Oprindelse, thi al den Ild, som i Huset havde været antændt, var førend han og Hustru gik til Sengs saaledes dæmpet, at ikke den mindste Fare deraf kunde befrygtes. Om denne ham tilslagne Ildebrands Beskaffenhed, og at hans hele Bygning med alt forestaaende som meldt aldeles er lagt i Aske, samt at han umuligt kan drive sin Gaard eller faa samme opbyggt, med mindre han

kan faa Hjælp af Sognets Beboere med Kjørsel og Haandtjeneste, derom fremstillede han til Bevis to af sine Naboer og Bymænd, nemlig Peder Thøgersen af Øster Hjortlund og Knud Pedersen af Vester Hjortlund, som han ydmygst begærede Retten til at tage i Ed for at vidne deres Sandhed om denne for ham saa ulykkelige Hændelse.“

De to Mænds Forklaring var i fuld Overensstemmelse med Mads Christensens. Men da Retten spurgte, om de kendte Aarsagen, svarede de, at Folk talte om, at Branden muligt kunde være kommet af Malttørring, som foregik i Skorstenen, eller en Udbygning af Skorstenen. *)

Knud Pedersen havde hørt Tale om, at Ilden kunde være paasat, „men af hvem, og om saadant var sket, vidste han ikke. Bemeldte Knud Pedersen forklarede videre, at han vidste, der var Malt paa Mads Christensens Kjøle for at tørres, Dagen før Ildebranden skete om Natten, men om Ildebranden deraf havde haft sin Oprindelse, vidste hverken han eller Peder Thøgersen. Denne sidste berettede derpaa, at Tjenestekarlen hos Mads Christensen, navnlig Kresten, havde sagt ham, at da han om Natten blev opvækket, og der allerede var Ildløs i Gaarden, gik han først hen og lukkede Døren op til Bryggerset, hvor Ildstedet er til Kjølen, havde han der ingen Ild set, men da han lukkede Døren op til Køkkenet, var Køkkenet fuld af Røg. Endvidere berettede de to, at de havde hørt, at der i Kjølens Fleger (Brædder, der bærer Maltet oven over Indfyringen) skulde

*) Dengang fandtes vist ingen af de saakaldte Kølhuse, et lille firkantet Hus; som kun brugtes til Maltets Tørring, og som nu vistnok ikke mere findes.

have været indflettet Halmbaand eller Tækkereb, men selv havde de ikke set det“.

Mads Christensen kunde ikke nægte, at der Dagen før havde været tørret Malt, men paastod, at Ilden baade der og de øvrige Steder i Huset var „aldeles dæmpet“, før han og Hustruen gik til Sengs. „Han nægtede ej heller, at der havde været nogle Halmbaand indflettet i hans Kjøles Fleger, men deraf hverken tror han eller ved nogen Fare at formode, siden hans Kone havde sagt ham, at de brugte saadant paa Fanø og Sønderho uden deraf at være foraarsaget nogen Skade. I det øvrige blev Mads Christensen tilspurgt, hvad Hjælp han af Kørsel og Haandarbejde behøvede af sine Sognemænd. Mads Christensen svarede hertil, at dette var ham ikke muligt at besvare af den Aarsag, at de nedbrændte Gaarde skulde udflyttes fra Byen og ikke vidste endnu, til hvad Sted i Marken de skulde henflyttes, ej heller naar sligt kunde ske.

Derefter begjærede Mads Christensen, at han maatte forundes Tingsvidne in Duple udstedt for med en ene at gøre Ansøgning hos det Høj Kongelige Rentekammer om nogen Eftergivelse af de kongelige Skatter, og med den anden Genpart efter nærmere naadigst Tilladelse at søge medlidende Christne om nogen Udsætning i hans Elendighed og trange Tilstand. Hvilken Begæring af Retten blev accorderet“.

Det blev dog ikke Mads Christensen, der kom til at flytte Gaarden. Han maa være rejst fra Sognet. Hans Navn findes ikke i Kirkebogen eller i Riberhus Birks Skøde- og Panteprotokoller. En anden maa have overtaget Fæstet. Gaarden har nu Mat. Nr. 3 a.

De fire førnævnte Gaarde laa i en lige Linie

vest for Kirken, og Mads Christensens var den vestligste. Da der var en stærk Blæst denne Nat, fløj Gnisterne fra den ene Gaard over paa den anden, og snart stod de alle i Flamme, saa Varmen derfra fik Blytaget paa Kirken til at smelte, fortælles der.

De tre Gaarde med nuværende Matrikelsnumre tilhørte dengang følgende: 20 a (omforandret ved Handel i 1872 til 20 c) Chresten Jensen, 21 a Bertel Thammessen, 22 a Søren Thøgersen.

Disse tre Mænd samt to Vidner, Gaardmændene Chr. Hansen og Johan Kristensen af Hjortlund henvender sig til Rentekammeret i Haderslev ifølge Tingbogen for Frøs og Kalvslund Herreder 1768-86 (Junl. 454) og anmoder om Fritagelse for Skatter og Landgilde, da deres Gaarde og alt Inventarium samt Besætning er brændt, og de bekræfter med Haandslag, at de hver for sig har gjort, hvad gøres kunde for at redde noget, men det var umuligt i den stærke Blæst. Derefter fremtræder de to Vidner, som med Haandslag bevidner, at de var tilstede ved den store Ildebrand og kunde bekræfte de tre Mænds Udsagn, og at Ilden var opsaaet hos Riberhusmanden.

De fik dog ingen Fritagelse, men en Udsættelse i 2 Aar. De 4 Gaarde var alle Halvgaarde og havde i Hartkorn ca. 4 Td. De fik tildelt deres Jorder fra Byskellet i Vest og ind mod Byen. Det antages, at der er trukket Lod om Jorden, da Gaardenes Beliggenhed i Forhold til hverandre er anderledes end den var inde i Byen.

De 4 Ejendomme ligger stadig, hvor de blev bygget i 1786, og kaldes stadig Udflyttergaardene og Beboerne Udflyttere, men store Forandringer

er der sket derude i de 165 Aar, der er gaaet. —

Mange Aar efter denne Udflytning blev 4 andre Gaarde, der laa nord og øst i Byen flyttet ud paa deres Jorder fra Byskellet i øst og ind mod Byen. En af disse er senere opkøbt af to af de andre, men de har ikke faaet Navnet Udflyttergaarde.

Truels Truelsen.

Et storslaact Bjergningsarbejde paa Lønne Strand i Kristian IV.s Dage

Kærgaard Birks Tingbog for 24. Februar 1643 rummer følgende Tingsvidne:

»Jon Vollesen i Lønne, Thue Christensen, Chr. Poulsen, Søren Joensen, Chr. Eskesen, Søren Pedersen, Søren Tuesen, Peder Tuesen, Peder Adseren, Chr. Poelsen, Peder Ifrsen, Hans Sørensen ibidem¹⁾, Anders Nielsen, Anders Vollesen ibidem, Chr. Hansen i Nebel, Frands Hansen, Tomis Eskesen, Chr. Christensen, Peder Eskesen, Mads Tuesen ibidem, Gøde Christensen i Seding, Jens Andersen i Hostrup²⁾, Jørgen Eskesen ibidem, Søren Jensen i Henneberg, Gunde Pedersen og Peder Laursen ibidem, Gøde Christensen i Klinting og Mikkel Christensen ibidem vunde med oprakt Finger og Helligaands Ed, at det er dem alle og enhver fuld vitterlig udi Guds Sandhed, at nu i næst forleden Sommer noget efter St. Hansdag Midsommer blev et Skib, som sagdes at have hjemme til Rodstoch indstormet for Lønne Strandside ud i en møget